

Östanvinden

Nr 2-2001

Ordförande har ordet

Ja så går vi då äntligen mot sommarlov för en del och sommarssemester för oss övriga. Innan dess hinner ni dock få ytterligare ett nummer av Östanvinden i handen. Här kan man läsa om studieresan till Katrineholm, dit 25 av oss åkte. Bland annat ett stort gäng från Västerås. De kan nu bilda en lokalförening till Öst i Västerås, jättekul och välkomna. Tillsammans med skolbiblioteks-föreningarna Syd och Mitt har vi tagit fram ett förslag på formuleringar till en ny och skarpare bibliotekslag. Detta har vi skickat till Kulturdepartementet. Ni kan läsa vårt förslag här. Några medlemmar har, tillsammans med de bibliotekspedagoger som i Stockholm utbildats under ett läsår, varit på studiebesök i Köpenhamn för att i första hand se på gymnasiebibliotek. Om detta berättar Ingrid Bergenudd. Ständigt blir vi glada för bidrag till Östanvinden, gärna nedslag från ert dagliga arbete, saker som varit lyckade i jobbet, böcker att tipsa om eller vad som helst som ni själva skulle vilja läsa om.

Här kommer även ett litet huvudbry som kan resultera i en bok lagom till hösten.

Unna er nu en härlig sommarledighet det är ni värda. Vi är många som sliter tungt med små resurser för att förverkliga våra tankar om det moderna skolbiblioteket.

Christer Holmqvist, ordf.

Innehåll

Ordförande har ordet	Sid 1
Katrineholmsresan	Sid 2
Bibliotekslagen	Sid 3
Studieresa till Köpenhamn	Sid 4
Skolbibliotek från Nackas horisont	Sid 7
Kalendarium	Sid 9
Årsmöte 27/9	Sid 10
Nytt från IASL	Sid 10
Kluring	Sid 11
Styrelsen	Sid 11

Medverkande i detta nr:

Ingrid Bergenudd, Kärrtorps gymn., Stockholm
Christer Holmqvist, Biblioteksenheten, Stockholm
Anita Höglund, Tumba bibliotek, Botkyrka
Ia Nordin, lärarbibl., Hällbyskolan, Västerås
Anita Östlin, Mediacentralen, Nacka

<http://www.skolbibliotek.se/ost/>

Katrineholmsresan

En solig men kall dag i första vitsippstiden för tio nybakade medlemmar i SkolbibliotekÖst från Västerås till Katrineholm på studiebesök. Vi är alla på olika sätt verksamma inom skola och bibliotek i Västerås och nyfikna på hur man i Katrineholm organiserat sin skolbiblioteksverksamhet. Styrkan anfördes av Anne Ljungdahl från projekt "Läslust och skrivglädje" som lockat oss att följa med på resan.

När vi väl hittat fram till Nävertorpsskolan mottogs vi av skolbiblioteks-konsulenterna Helena Klingberg som hälsade oss och en delegation från Stockholmsområdet välkomna. I det rymliga och ljusa personalrummet serverades vi kaffe, mackor och en gedigen information om Nävertorpsskolan.

Rektor Marie Hult berättade om skolans organisation och historia och vad som gör skolan speciell. Man arbetar med åldersblandade grupper i två spår, med elevansvar och portfoliomethodik och är en av de skolor som har gått ifrån timplanerna och arbetar helt målstyrt. Man har barn från småbarnsgrupper i förskolan upp till år 8 och fortsätter nästa läsår med år 9.

Nävertorpsskolans 14 (!) hus ligger vackert utspridda i ett stort område med insprängda skogsdungar, bäckraviner med små träbroar, gräsytor och vitsippsbackar. Efter informationen blev vi guidade runt och fick besöka några olika verksamheter. Vi imponerades av högstadiehuset, rymligt och fräscht, klassrum med loft och grupprum, NO-utrymmen med akvarium, ormar och annat spännande. På baksidan kommer att anläggas en skolträdgård.

Vissa andra hus var äldre och mindre rymliga men överallt fanns spår av en kreativ och målmedveten verksamhet. De elever vi träffade verkade alla stolta över sin skola.

Vi var förstas nyfikna på skolbiblioteket och hann också ta en titt på det. Nävertorpsskolan har två svårigheter när det gäller sitt bibliotek: den stora spridningen i åldrar och den stora spridningen av husen. För att komma till biblioteket måste barnen klä på sig och vandra iväg till byggnaden där biblioteket är inrymt.

Lokalerna är inte så stora men välordnade och trivsamma. Biblioteket är inte bemannat men öppet hela dagen och eleverna är alltid välkomna, även under loven! Eleverna kan själva sköta utlåning med hjälp av det datoriserade katalog- och lånesystemet Book-it som är gemensamt för hela kommunen. Barnen använder samma lånekort som på kommunbiblioteket och läser av bok och lånekort med en streckkodsläsare. Systemet verkar lätt att använda men det vill till att datorer och nätverk är pigga och krya och att eleverna har lite tålamod och inte kommer för många åt gången, för det verkade kunna ta tid!

Efter lunch åkte vi vidare ner till Katrineholms fina kulturhus och bibliotek Ängeln. Vi fick en stund att ströva runt i lokalerna och bland annat titta på den pågående dockutställningen. Därefter fick vi träffa Katrineholms skolbiblioteksgrupp, där bland annat bibliotekschefen, Nävertorps-skolans rektor och skolbibliotekskonsulenten ingår. Man berättade om den skolbiblioteksöversyn man gjort för något år sedan och som nu ligger till grund för utvecklingsarbetet. Katrineholm gör en genomtänkt och långsiktig satsning på framför allt integrerade bibliotek i de olika kommun-delarna. Med Helena som en målmedveten, engagerad och närvarande skolbibliotekskonsulent, som tillbringar största delen av sin tjänst ute på skolorna, har man kommit en bra bit på väg redan. Det var intressant att höra Helena berätta om sitt arbete med till exempel gallring. Efter detta återstod bara frågestund och diskussion innan vi uppfyllda av nya intryck och idéer åkte hem till vårt dagliga värv igen.

Vi ser nog alla fram emot nästa studieresa.

Vid tangenterna:

Ia Nordin, lärarbibliotekarie på Hällbyskolan i Västerås

Skolbibliotekslag

Här är det förslag som Skolbiblioteksföreningarna Öst, Syd och Mitt har skickat till Kulturdepartementet, angående en stärkt skrivning av de delar av bibliotekslagen som rör skolbiblioteken.

Inom grund- och gymnasieskolan skall varje skolenhet ha ett välutrustat bibliotek under professionell ledning. Biblioteken skall vara anpassade till skolans nationella och lokala styrdokument.

Biblioteksverksamheten skall stödja den pedagogiska processen samt spela en avgörande roll i skolans uppgift att utveckla elevernas förmåga att söka information, kritiskt granska fakta och förhållanden samt inse konsekvenser av olika alternativ.

Biblioteksverksamheten skall stärka elevernas läsvanor och språkliga färdigheter.

Lokal och mediabestånd skall vara anpassade till den pedagogiska verksamheten.

Skolans huvudman ansvarar för grundskole- och gymnasiebiblioteken.

<http://www.skolbibliotek.se/ost/>

Studieresa till Köpenhamn

I mitten av maj var vi några bibliotekarier från Stockholm som, tillsammans med lärarna som utbildar sig till bibliotekspedagoger, for iväg till Köpenhamn. Syftet med resan var att besöka gymnasieskolor som satsar mycket på projektarbete. Som vanligt när det gäller oss skolfolk skedde resan i budgetvariant. Vi åkte följaktligen buss och hade med oss kaffe i termos + matsäck. Jag hade dragit mig lite inför den långa bussresan, men det visade sig bli enbart trivsamt. Vi hade gott om plats att breda ut oss eftersom vi bara var 19 personer. På nerresan åkte vi via Helsingborg och sedan den vackra Strandvejen där vi kunde studera alla fina hus. Väl framme checkade vi in på ett missionshotell mitt i sex- och porrdistriktet. Sedan begav vi oss till Den Sorte Diamant, Danmarks nybyggda nationalbibliotek. Det blev en snabb rundvandring eftersom klockan närmade sig stängningsdags. Förutom att fungera som bibliotek ordnar man konserter och andra kulturevenemang, där fanns en bokhandel och en restaurang. Det hela gav ett mer "publikvänligt" intryck än Kungliga Biblioteket i Stockholm. Nästa dag var det dags för avresa till Birkerøds gymnasium. När vi kom fram blev vi väl mottagna av rektorn vid bussens ankomst. Vi blev visad in i skolans studiecentrum, som visade vara detsamma som biblioteket. Lokalerna var fräscha och inbjudande med många datorer. Tyvärr visade det sig att bokbeståndet inte levde upp till några ovationer. De flesta böckerna var gamla och en stor del skulle ha gallrats ut vid ett svenskt gymnasiebibliotek. Skönlitteraturen hade bara en liten hylla till sitt förfogande och bestod huvudsakligen av klassiker. Tidskrifterna var mycket avancerade och bibliotekarien sa att de var mest för lärarna. Bibliotekarien hade en halvtidstjänst och kombinerade med en halvtid på det näraliggande folkbiblioteket. Biblioteket var öppet hela skoldagarna ändå och när inte bibliotekarien var där fanns det lärare som höll öppet.

Foto: Christer Holmqvist

Rektor Erik Jørgensen, Birkerøds gymn.

Skolan har ca 550 elever och är en kombinerad internatskola och vanlig skola. Man arbetade med projektarbete på ett väl genomtänkt sätt. I åk ett hade man ett mindre arbete där lärarna bestämde ämne. Det inleddes med en (flera?) storföreläsning där eleverna fick träna på att göra anteckningar. Det skulle vara en mönsterföreläsning för att eleverna skulle lära sig hur en sådan ska gå till. Därefter hade eleverna tid för att förbereda arbetet. Sedan bröt man schemat och eleverna arbetade intensivt under tre dagar. Som bibliotekarie kom förstås min reaktion att det där låter som en mardröm .... I åk två gjorde man ett projektarbete i historia och danska och då skulle man träna speciellt på källkritik.

I trean skulle eleverna göra ett stort arbete och nu fick de välja ämne mer fritt. Utöver detta förekom det förstås andra arbeten i projektform på skolan.

Det fanns ett intranät på skolan där eleverna lade in allt som de arbetade med. Varje klass hade en egen mapp. Om de t.ex. använde sig av texter från nätet skulle de lägga in texten i mappen så att läraren kunde gå in och titta på den. Meningen var att lärarna skulle kunna följa elevernas arbete via intranätet - som en form av distansundervisning. Lärarna använde också intranätet för egen kommunikation. Alla lärare i Danmark är anslutna till konferensprogrammet First Class och Undervisningsministeriets ämneskonsulenter uppmanade lärarna att lägga in material där. Det ansågs vara speciellt värdefullt för dem som var ensamma representanter för sitt ämne på skolan, t.ex. filosofilärare.

I Danmark har man kvar studentexamenssystemet. Skolan tycktes också vara mer styrd av Undervisningsministeriet än vad som är fallet i Sverige. Inför examen måste t.ex. läraren i god tid skicka in en förteckning över vad eleverna har läst in och detta ska sedan godkännas. De flesta eleverna går Allmänt gymnasium (ca 40 %). Det motsvarar, om jag förstod rätt, våra samhällsvetenskapliga och naturvetenskapliga linjer. Härutöver finns det Handlungsgymnasium och Tekniskt gymnasium samt yrkesutbildningar. På de skolor som vi besökte fanns också HF. Det är en tvåårig utbildning för dem som har hoppat av någon annan utbildning eller gått ett tionde grundskoleår.

På eftermiddagen samma dag for vi till Lärarhögskolan och besökte deras bibliotek. Det är Nordens största pedagogiska bibliotek. Eftersom resan hade blivit bestämd i sista minuten hade det in funnits möjlighet att få mer information om dansk lärarutbildning etc. Nu blev det bara en rundvandring vilket tyvärr inte gav så mycket - det var dessutom väldigt varmt och kvavt där vilket gjorde att koncentrationen inte var på topp.

Kvällen ägnades åt en trevlig båttur på Köpenhamns kanaler.

Nästa dag besökte vi två gymnasieskolor till - Borugårds Amtgymnasium och Vallenbæks gymnasium. Biblioteken på dessa skolor var likartade med det ovannämnda - med den skillnaden att här stod biblioteket obemannat när inte bibliotekarien var där. Detta medförde naturligtvis ett stort svinn. Även dessa skolor hade genomtänkta studiegångar för projektarbetena. På Vallenbæks gymnasium hade eleverna bärbara datorer med radiolänk så att de kunde sitta och arbeta var de ville i skolan. Vi besökte en klass som arbetade hela verkade vara mycket väl upplagt och styrt. Varje grupp skulle träffas varje dag och stämma av. Uppgifter som ordförande och sekreterare skulle cirkulera i gruppen.

Man förde hela tiden loggbok över arbetet. Grupperna bestod av fem elever. På skolan ansåg man att grupprocessen var viktig och ansåg att ett projektarbete alltid skulle ske i grupp.

På Borugårds gymnasium befann man sig egentligen i början av processen och vår reaktion blev snarare att "det där har väl vi hållit på med länge". De tyckte t.ex. att det var något nytt med projektarbeten i naturvetenskapliga ämnen och samarbete mellan olika ämnen.

Fullmatade med nya intryck och tankar ägnade vi sedan kvällen åt en långpromenad till Christiania. Det väckte blandade känslor. På "torget" säljer man hasch helt öppet i torgstånd. Samtidigt verkar det hela rätt idylliskt på sina ställen. Små hus med fina blomsterrabatter o.s.v. En märklig upplevelse.

Nästa dag var det dags för hemfärd via nya Öresundsbron efter en shoppingrunda på förmiddagen.

Ingrid Bergenudd, Kärrtorps gymnasium

Skolbibliotek från Nackas horisont

Nacka är en utpräglad köp och sälj kommun. Det betyder att vi på MediaCentralen har noll kronor i anslag. Biblioteksdelen och AV-delen behöver dra in knappt två miljoner kronor för att täcka allt från toapapper till datainvesteringar. Vår grund är avtal med skolorna, ett AV-avtal kostar 90 kronor/elev/år och ett bokavtal kostar 160 kronor/elev/år. För att dra in tillräckligt mycket pengar har jag även varit ansvarig för diverse mässor, konferenser och t.ex. Landstingets kulturvaneundersökning 1998. Jag var även webbredaktör för skolorna under ett par år. Dessa uppdrag debiteras med 500 kronor/timmen. Bokprat och alla insatser på skolbiblioteken kostar också 500 kronor/timmen. Vi lägger lite drygt 200 000 kronor på media. Det mesta köps från Btj men även en hel del från läromedelsförlagen, särskilt lästräningsböcker och faktaböcker med icke så lång hållbarhet. Vi lånar ut ca 50 000 böcker per läsår. Om vi var lite flitigare med att påminna om att möjligheten finns att sätta om böckerna skulle siffrorna öka en hel del. På personalsidan finns jag på heltjänst sedan snart tjugo år, en projektbibliotekarie (heltid) på andra året, Ylva Strömerstén. En, mellan AV-sidan och boksidan delad, assistent med särskilt anställningsstöd och en halvtid extra och gratis resurs från Arbetsmarknadsavdelningen. Vi håller till i Skuru skola, med utmärkta kommunikationer för besökande lärare och en hiss för våra chaufförer att transportera fram och tillbaka dessa 100 000 böcker och mängder av filmer och videoband. Punktliga och noggranna chaufförer är faktiskt av avgörande betydelse för hur vår service bedöms ute på skolorna. Om cirka ett år står vi inför en spännande flytt. Kultur Nacka och vi flyttar till Dieselverkstaden i Sickla. Dieselverkstaden är en runt 100 år gammal industribyggnad på Atlas Copcos marker. Där restaureras varsamt just nu för att ge plats åt barnkulturverksamhet, teatrar och flera andra verksamheter, å så vi.

Kommunens kulturverksamhet är till större delen anslagsfinansierad, ska bli spännande att se hur vi med olika utgångslägen kommer att kunna sam-arbeta ännu mer och närmare. När vi väl är på plats hoppas jag att Skolbibliotek-Öst i samlad tropp kommer på ett besök.

För några år sedan beslöt Biblioteks- och kultur nämnden tillsammans med skolcheferna att anslå pengar till skolbiblioteksstöd. Önskemålet var att sex skolor om året skulle få fem timmars stöd i veckan. Skolorna förband sig att avsätta samma tid för sina skolbiblioteksansvariga. Skolorna fick formulera hur de ville ha stödet utformat. Med dessa pengar i ryggen kunde jag projektanställa Ylva. Här kommer lite om vad vi gjort på några skolor.

Sågtorpsskolan (LM) som ligger i ett generationväxlande villaområde i Boo har byggts om och till under de senaste åren. Biblioteket har blivit två nya rum som ligger mitt emot varandra, trevligt vinklade och med fri sikt mellan rummen. I varje rum finns plats för datorarbetsplatser och några forskarplatser. Inte så stort men naggande gott. På skolan finns en biblioteksgrupp på tre personer. Vi använde vår gemensamma tid till planeringsmöten och allmänna biblioteksdiskussioner.

Skolan ville dels ha hjälp att strukturera de nya biblioteksrummen och förbereda bokbeståndet för datorisering, dels ville man ha bokprat för alla klasser, så att eleverna blev hemtama i det nya biblioteket. Två bibliotekarier och två rum blev perfekt för bokprat i halvklass. Vi hann möta alla klasserna flera gånger under terminen. Vi ordnade boksamlingarna så att i det rum där det finns flest sittplatser satte vi skönlitteraturen, och i det rum där datorerna dominerar finns nu faktaböckerna. Efter en ordentlig genomgång av bokbeståndet köpte vi tillsammans med biblioteksgruppen in fack/skönlitteratur för ca 15 000 kr.

Det var mycket stimulerande att se både elevernas och pedagogernas iver att ta sitt nya bibliotek i besittning. Under senare delen av höstterminen år 2000 blev biblioteket datoriserat med hjälp från AMI.

Alléskolan (LM) ligger i Fisksätra. Projektet påbörjades under en turbulent tid, när hela skolans framtid var ifrågasatt och personalen starkt påverkad av en besvärlig och nedtyngande situation. Dock valde man att fullfölja det tidigare under året planerade biblioteksprojektet. Biblioteket hade tidigare flyttats från det rum som var speciellt byggt för boksamlingarna. Nu beslutades att flytta tillbaks samlingarna till detta biblioteksrum, som ligger centralt beläget i skolan och är lättillgängligt för elever och lärare. Före flytten gjordes en omfattande gallring av gamla och inaktuella böcker. Oregistrerade böcker lades in i databasen Bibliomatik och själva databasen gick igenom och rättades till. Slutligen beställdes en del skyltmaterial och dylikt till biblioteket för att göra det mer attraktivt och lättare att hitta i. Projektet avslutades med några lustfyllda lektioner för de elever, blivande juniorassistenter, som skall hjälpa sina klasskamrater i biblioteket.

Skuru skola (LMH) ligger strax före Skurubron. På Skuru var jag på onsdagar, den dag högstadieläverna har till sitt förfogande för enskilt arbete. En del elever kom med väl strukturerade frågor, en del gapade bara rätt ut i luften om sina tillkortakommanden när det gällde att hitta det man sökte. Att hitta sökvägar, värdera källor, bedöma relevansen på uppgifter i 25 år gamla böcker, visa på olika vägar (Stadsbiblioteket, MediaCentralen) för att få tag i önskad litteratur i lagom svårighetsgrad var en stimulerande arbetsuppgift. Rummet är vackert beläget och tillräckligt stort för halvklass att arbeta i. Ett litet vuxenarbetsrum i direkt anslutning till biblioteket kommer nu att inredas till elevarbetsrum.

Vad gäller bokbeståndet så fanns på skönsidan mycket som passar bättre på gymnasiet än på grundskolan, nyare ungdomslitteratur saknades, bokbeståndet för låg/mellan behövde utökas och förnyas, beståndet av faktaforskningsböcker för alla stadier var föråldrat och för litet. På biblioteket finns en Internetuppkopplad dator med skrivare. Skolan satsade 10 000 kr, föräldraföreningen 10 000 kr och cafeterian sitt överskottet som också var 10 000 kr, totalt 30 000 kr på nyinköp av böcker och uppslagsverk på CD-ROM. På Skuru är bemanningen av skolbiblioteket den svagaste länken. "Hoppande" ansvar mellan skolvärdinnan och pedagoger ger ingen kontinuitet. Biblioteket har även här datoriserats med hjälp från Arbetsmarknadsavdelningen.

Vi hoppas naturligtvis att nämnden anser sig ha råd att fortsätta sitt stöd tills alla skolor fått del av skolbiblioteksstödet, även om tilldelningen till varje enskild skola är som när en mygga pinkar i storälven. Att arbeta på MediaCentralen är både roligt och spännande men innebär även att i allt först se till ekonomin. Är kunden villig att betala för den nivå vi vill lägga utförandet på eller måste vi erbjuda något enklare. Här kan det kollidera med våra yrkesambitioner och skolornas ekonomi. Känns också hårt att om en lärare byter från en skola med bokavtal till en annan utan bokavtal så blir det inga boklån från vårt poolbibliotek. Svårt att ta till sig för den enskilde läraren som inte tänkte på att kolla sakernas tillstånd innan hon bytte skola.

Min önskan för framtiden är att vi, genom en kommunal grundfinansiering, ska bli en gemensam tillgång för alla skolor i Nacka.

Försommarhälsningar från
Anita Östlin i Nacka